

PERTTI PESONEN: *Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät.* (Politiikan Tutkimuksia I.) Tammi 1958. Litteinen 238 siv.

Pertti Pesosen väitöskirja „Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät” on jo saanut laajalti huomiota osakseen, jopa siinä määrin, että kirjassa esitettyjä havaintoja on käytetty aseena päivän poliittisissa keskusteluissa. Siitä huolimatta että asiasta lähemmin kiinnostuneet siis ovat ehtineet tutustua sekä teoksessa käytettyyn metodiin että sen avulla saavutettuihin tuloksiin, on kuitenkin perusteltua, että kirjan sisältöä lyhyesti käsitellään tässä julkaisussa.

Pertti Pesosen väitöskirja on eittämättä näytös merkittävästä piirteestä „nudessa” valtiotieteessä, nimittäin pyrkimyksestä säännönmukaisuuksien toteamiseen ihmisten poliittisessa asennoitumisessa ja käyttäytymisessä tilastollisten metodien avulla. Pyrkimys „mitattavuuteen” on viime aikoina joskus esiintynyt sosiaalitieteissä varsin epäkypsällä tavalla, mutta on todettava, että kvantifiointi on täysin paikallaan sellaisia joukkoilmiöitä kuin valtiollisia vaaleja tutkittaessa, ja että tilastolliset menetelmät jopa ovat ainoat, jotka tässä johtavat tuloksiin.

Tri Pesosen teos herättää mielenkiintoa ainakin kolmesta eri näkökohdasta. Ensinnäkin on todettava, että „Valitsijamiesvaalien ylioppilasäänestäjät” on ensimmäinen Suomen poliittista elämää koskeva tutkimus, jossa ns. paneelihaastattelumenetelmä on otettu käytäntöön. Pesonen on kirjassaan soveltanut Suomen oloihin metodia, jota ensi kerran kokeiltiin poli-

tiikan alalla Lazarsfeldin, Berelsonin ja Gaudetin jo klassillisessa vaalitutkimuksessa Yhdysvalloissa vuoden 1940 presidentinvaalin aikana, ja jonka tuloksena oli näiden kirjoittajien yhteinen teos „The People's Choice”. Sen jälkeen sitä on yhä useammin ryhdytty käyttämään varsinkin USA:ssa ja Englannissa. Paneelihaastattelumenetelmä on eräs tavallinen joukkohaastattelumenetelmän muunnelma, jonka ydin on siinä, että sama ryhmä joutuu määrätyn väliajoin toistuvien haastattelujen kohteeksi. Tällöin saavutetaan useita huomattavia etuja. Jo haastattelujen käyttö yleensäkin tähtää siihen, että tutkija saisi siitä suoraan yhteyttä yksilöön, jota hän ei saavuta esimerkiksi virallisen tilaston numeroita käyttämällä. Toistuvien haastattelujen hyöty taas on siinä, että tapahtumain dynamiikkaa, asennoitumisen muuttumista tilanteen kehittyessä, voidaan seurata. Nämä molemmat näkökohdat otetaan huomioon, kun toistuvasti asetetaan kysymyksiä samoille henkilöille: silloin kuvastuu parhaiten ihmisyyksilön kehittyminen tapahtumien paineen alaisena. On ilmeistä, että tämä menetely erityisen hyvin sopii juuri vaalitaistelun tutkimiseen, koska vaalitaistelu on dramaattinen tapahtumasarja, jonka päämäärä on ihmisten poliittisten asenteiden muuttaminen (tai vahvistaminen, jos on kysymys valmiista kannattajista).

Pesonen haastatteli 430 helsinkiläistä ylioppilasta käsittävää näytettään ensimmäisen kerran joulukuussa 1955 sekä toisen kerran valitsijamiesvaalien jälkeen tammikuussa 1956 (sitäpaitsi tutkittiin pienempää ryhmää jyvaskyläläisiä ylioppilaita erikseen). Teos perustuu näin ollen kahteen haastattelukierrokseen. Eräissä ulkomaisissa tutkimuksissa on haastattelu toistettu paljon useammin; pääsyynä siihen, että tekijä rajoittui kahteen haastattelusarjaan on epäilemättä siinä karussa tosiasia, että joukkohaastattelu on kallis yritys, joka vaatii enemmän apu- ja voimaa ja varoja kuin mitä tutkijoilla meillä yleensä on käytävänä. Epäilemättä pitempi haastattelusarja voisi antaa seikkaperäisemmän kuvan mielipiteiden kehityksestä. Kuitenkin rajoittumista kahteen kierrokseen voidaan meillä puolustaa myös sillä, että varsinainen vaalitaistelu — en puhu siitä latentista vaalitaistelusta, joka nykyään on lakkaamatta käynnissä — on suhteellisen lyhyt verrattuna esimerkiksi vastaavaan ilmiöön Yhdysvalloissa.

Tri Pesosen tutkimus on myös aihepiiriltään omiaan herättämään mielenkiintoa. Akateeminen nuorisoinen on omalaatuinen sosiaalinen ryhmä, ja myöskin sen poliittinen asennoituminen poikkeaa suuresti siitä, mikä on vallalla koko maan valitsijakunnassa. Tämä näkyy selvimmän siitä, että niistä 87 % haastatelluista ylioppilaista, jotka väittivät kannattavansa poliittista puoluetta, 83 % kannatti joko kokoomusta, Suomen kansanpuoluetta tai ruotsalaista kansanpuoluetta. Eduskunnan kolmelle „suurelle puolueelle”, joita 72 % koko maan valitsijoista tuki, antoi tukensa vajaa 17 % ylioppilaista. Ylioppilasmaailmaan „oikeistolaisuus” — *sit venia verbo* — tuli näkyviin myös valitsijamiesvaaleissa, jolloin Tuomioja yksin sai 68 % haastateltujen ylioppilaiden äänistä. Tämä ehkä herättää ajatuksen, että akateemista nuorisoa koskeva tutkimus on arvoltaan suhteellisen rajoitettu, kun siinä saadut tulokset tuskin soveltuvat yleistettäväksi. Tähän on sanottava, että siinäkin tapauksessa, että yleis-pätevien johtopäätösten tekeminen ei olisi mahdollista, olisi akateeminen nuorisoinen sinänsä tarpeeksi mielenkiintoinen tutkimuksen kohde. Tämä nuorisohan on useissa maissa, eikä vähiten meillä, näytellyt ajoittain hyvinkin aktiivista poliittista osaa, joskin — ohimennen sanoen — on pakko todeta, että ylioppilaiden poliittinen aktiivisuus näyttää olevan suurin suhteellisen alkeellisissa ja vakiintumattomissa oloissa, jotka meidän maassamme sentään jo kuuluvat menneeseen aikaan. Joka tapauksessa jo pelkät opiskelevaa nuorisoa valaisevat tosiasiat ansaitsevat huomiota. Tämän lisäksi kuitenkin ylioppilaiden „poikkeavat” asenteet usein ovat mielekkäästi selitettävissä eräiden yleisten sosiaalisten lainalaisuuksien tuloksina. Niinpä Pesonen osoittaa, että ylioppilasnuorisoinen sosiaalinen rekrytointi ja kodin vahva vaikutus on eräs pääsyy poliittiseen asennoitumiseen. Mielenkiintoinen on myös tekijän havainto, että sosiaalinen kohoaminen ja opiskeluympäristö vaikuttavat huomattavasti niihin ylioppilaisiin, jotka ovat tulleet maalaisliittolaisista tai vasemmistolaisista

kodeista. Tämä näkyy siitä, että kun 30 % ylioppilaiden vanhemmista tuki joko maalaisliittoa tai jompaakumpaa vasemmistopuoluetta, oli vastaava suhdeluku ylioppilaiden omassa keskuudessa vain 14 %. Tietenkin on mahdollista, että paitsi sosiaalinen tausta myöskin eräät historialliset syyt vaikuttavat akateemisen nuorison asennoitumiseen meillä. Tätä ongelmaa ei ole tutkittu Pesosen väitöskirjassa, ja epäilemättä on vaikeata esittää siitä munta kuin oletuksia, varsinkin niin kauan kun muiden maiden ylioppilaiden poliittisista kannanotoista ei löydy riittävää aineistoa.

Tärkein seikka, joka antaa Pesosen työlle arvoa, on kuitenkin se, että siinä esitettyjä tuloksia on voitu verrata vastaaviin muualla tehtyihin havaintoihin, jotka tosin eivät koske erityisesti ylioppilaita, vaan koko äänestäjäkuntaa. Näin ollen Pesosen tutkimus näennäisesti suppeudestaan huolimatta on itse asiassa tärkeä panos kansainvälisessä tieteellisessä keskustelussa. Mm. näkyy siitä selvästi, miten poliittisesti aktiivinen ihmistyyppi eroaa poliittisesti passiivisesta ja epävarmasta; miten ns. pienryhmät toimivat poliittisen mielipidemuodostuksen tärkeänä renkaana jne. Tärkeä havainto on myös, että viimeinen vaihe vaalitaistelussa oli omiaan vahvistamaan ylioppilaiden puolueuskollisuutta sikäli, että huomattava määrä ylioppilaita, jotka vielä joulukuussa sanoivat kannattavansa „vierasta” presidenttiehdokasta, kuitenkin vaaleissa äänesti „oman” puolueen miestä. Tämä on sopusoinnussa sen usein tehdyn toteamuksen kanssa, että vaalipropagandan päävaikutus on „omien” uskon vahvistaminen, eikä „vieraiden” käännäyttäminen, mutta havainto ansaitsisi ehkä enemmän huomiota kuin sille toistaiseksi on annettu.

Hyvään akateemiseen tapaan kuuluu, että ansiokkaastakin teoksesta löydetään myös heikkouksia. Niitä löytyy epäilemättä tri Pesosenkin teoksesta. Niinpä joskus saa sen vaikutelman, että anglosaksiset esikuvat ovat liaksi sitoneet hänen näkemystään. Kun hän esimerkiksi soveltaa dikotomiaa „konservatiivinen — radikaalinen” meidän oloihimme, voidaan kysyä, eletäänkö esim. siirtyminen kokoomuksesta kansanpuolueeseen todella radikaalisoitumisena, vai ovatko muut vaikuttimet, esimerkiksi viimeksi mainitun puolueen vahvempi vetoisuus virkamiespiireihin, tärkeämpiä? Laajempi ongelma on se, olisiko teoksessa tehdyistä havainnoista voitu muodostaa eheämpi systemaattinen kokonaisuus. Pelkkä korrelaatio kahden ilmiön kesken ei syvemässä mielessä „selitä” asiaa meille; selvityksen tarpeemme tyydytetään sen mukaan kuin yksityiset säännönmukaisuudet on voitu ryhmittää laajemman „teorian” puitteisiin. Tätä ei ole tehty tri Pesosen väitöskirjassa. Mutta toisaalta on varovaisuus asioiden nykyisessä vaiheessa hyve, ja jo pelkkä ihmisten poliittisten reaktioiden kartoittaminen merkitsee huomattavaa askelta eteenpäin.

Jan-Magnus Jansson

Vaalitilaston käyttäjien toivomuksia noudattaen on vuoden 1958 eduskuntavaaleja koskevaan viralliseen tilastoon lisätty luetelo, josta ilmenevät vaaleissa ehdokkaina olleiden henkilökohtaiset äänimäärät.

*

För att uppfylla önskemål, som uttalats av personer som använder sig av den officiella statistiken rörande 1958 års riksdagsval, har i denna statistik införts en förteckning, upptagande de för valet uppställda kandidaternas personliga röstantal.